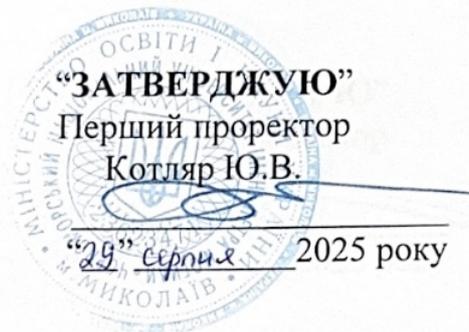

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Факультет політичних наук

Кафедра міжнародних відносин та зовнішньої політики

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА КРАЇН ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ

Галузь знань   29 Міжнародні відносини
Спеціальність   291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії

Розробник	Олександр ТРИГУБ
Завідувач кафедри розробника	Олександр ШЕВЧУК
Завідувач кафедри спеціальності	Олександр ШЕВЧУК
Гарант освітньої програми	Ірина ГАБРО
Декан факультету /директор інституту (до якого відносяться спеціальності)	Анастасія ХМЕЛЬ
Начальник НМВ	Євгенія ПОСТИКІНА

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	Зовнішня політика країн пострадянського простору	
Галузь знань	29 «Міжнародні відносини» / С «Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини»	
Спеціальність	291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»/ С 3 Міжнародні відносини	
Спеціалізація (якщо є)		
Освітня програма	Міжнародні відносини (з вивченням двох іноземних мов)	
Рівень вищої освіти	перший (бакалавр)	
Статус дисципліни	нормативна	
Курс навчання	3	
Навчальний рік	2025-2026	
Номер(и) семестрів (триместрів):	Денна форма	Заочна форма
	6	---
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	3 кредити / 90 годин	
Структура курсу: – лекції – семінарські заняття (практичні, лабораторні, півгрупові) – годин самостійної роботи студентів	Денна форма	Заочна форма
	16	---
	16	---
	58	---
Відсоток аудиторного навантаження	36%	---
Мова викладання	українська	---
Форма проміжного контролю (якщо є)	---	
Форма підсумкового контролю	іспит – 6й семестр	---

2. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни

Дисципліна «Зовнішня політика країн пострадянського простору» дає уявлення про етапи розвитку зовнішньополітичних концепцій і стратегій країн пострадянського простору (за винятком країн Балтії, які входять до ЄС і діють в орбіті зовнішньої політики даного міждержавного утворення), забезпечує розуміння зв'язку всіх їх складових. Актуальність і значення курсу полягають передусім у тому, що він знайомить студентів із національними стратегічними інтересами України на пострадянському просторі та показує специфіку їх реалізації у даному геополітичному середовищі.

Програма побудована за проблемно-хронологічним принципом викладання фактичного матеріалу з історії зовнішньої політики країн пострадянського простору, а також сучасних процесів взаємодії держав, що після розпаду СРСР входили/входять до Співдружності Незалежних Держав, що дозволяє більш повно визначити місце дисципліни у загальному складі професійних курсів.

Враховуючи сучасні дестабілізаційні тенденції на пострадянському просторі, викликані російською повномасштабною агресією проти України, вивчення дисципліни стає все більш актуальним.

Мета дисципліни: вивчити й проаналізувати природу та закономірності розвитку міждержавних відносин на пострадянському просторі, особливості формування зовнішньої політики Російської Федерації та нових незалежних держав, їх місце та роль у сучасних міжнародних відносинах.

Завдання курсу:

- дослідити історичні передумови формування системи регіональних відносин;
- визначити основні особливості інтеграційних процесів на пострадянському просторі;
- охарактеризувати зовнішні політики держав регіону;
- спрогнозувати подальший розвиток регіональної системи безпеки.

Пререквізити: навчальна дисципліна будується на дисциплінах «Міжнародні відносини та зовнішня політика», «Зовнішня політика та дипломатія України», «Геополітика та геостратегія». **Постреквізити:** «Конфліктологія та теорія переговорів».

Очікувані результати навчання:

Загальні компетентності (ЗК): ЗК 4, ЗК 5, ЗК 12

- (ЗК 4) Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності;
- (ЗК 5) Здатність працювати в міжнародному контексті;
- (ЗК 12) Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

Спеціальні (фахові) компетентності (СК): СК 1, СК 2, СК 4, СК 5, СК 7, СК 9

- (СК 1) Здатність виокремлювати ознаки та тенденції розвитку, розуміти природу, динаміку, принципи організації міжнародних відносин, суспільних комунікацій та/або регіональних студій;
- (СК 2) Здатність аналізувати міжнародні процеси у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному;
- (СК 4) Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми у сфері міжнародних відносин, зовнішньої політики держав, суспільних комунікацій, регіональних досліджень;
- (СК 5) Здатність аналізувати вплив світової економіки, міжнародного права та внутрішньої політики на структуру й динаміку міжнародних відносин та зовнішньої політики держав;

- (СК 7) Здатність аналізувати міжнародні інтеграційні процеси у світі та на Європейському континенті, та місце в них України;
- (СК 9) Здатність застосовувати знання характеристик розвитку країн та регіонів, особливостей та закономірностей глобальних процесів та місця в них окремих держав для розв'язання складних спеціалізованих задач і проблем.

Результати навчання (РН): РН 2, РН 6, РН 8, РН 9, РН 11, РН 15

- (РН 2) Знати та розуміти природу та динаміку міжнародної безпеки, розуміти особливості її забезпечення на глобальному, регіональному та національному рівні, знати природу та підходи до вирішення міжнародних та інтернаціоналізованих конфліктів;
- (РН 6) Знати природу та характер взаємодій окремих країн та регіонів на глобальному, регіональному та локальному рівнях;
- (РН 8) Збирати, обробляти та аналізувати великі обсяги інформації про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, регіональних систем, міжнародних комунікацій;
- (РН 9) Досліджувати проблеми міжнародних відносин, регіонального розвитку, зовнішньої політики, міжнародних комунікацій, із використанням сучасних політичних, економічних і правових теорій та концепцій, наукових методів та міждисциплінарних підходів, презентувати результати досліджень, надавати відповідні рекомендації;
- (РН 11) Здійснювати прикладний аналіз міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, міжнародних процесів та міжнародної ситуації відповідно до поставлених цілей, готувати інформаційні та аналітичні;
- (РН 15) Розуміти та застосовувати для розв'язання складних спеціалізованих задач міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій чинне законодавство, міжнародні нормативні документи і угоди, довідкові матеріали, чинні стандарти і технічні умови тощо.

3. Програма навчальної дисципліни

Денна форма:

	Теми	Лекції	Практичні (семінарські, лабораторні, півгрупові)	Самостійна робота
1	Розпад СРСР та утворення СНД	2	-	4
2	Регіональні організації пострадянського простору	2	-	4
3	Формування і трансформація зовнішньополітичної стратегії Російської Федерації	2	-	4
4	Росія у міжнародних організаціях	-	2	4
5	Співробітництво РФ з країнами Європи	-	2	4
6	Розширення НАТО у зовнішньополітичній стратегії РФ	2	-	3
7	Російсько-американські відносини	-	2	4
8	Зовнішня політика Росії на Близькому Сході і на Балканах	-	2	4
9	Особливості зовнішньої політики Білорусі після набуття незалежності	-	2	3
10	Зовнішня політика Молдови	2	2	5
11	Особливості зовнішньої політики країн Закавказзя	2	-	3
12	Де-факто держави Південного Кавказу як фактор дестабілізації регіональної системи	2	-	4
13	Роль Росії у конфліктах на пострадянському просторі.	2	-	4
14	Основні фактори формування зовнішньої політики нових незалежних держав Центральної Азії	-	2	4
15	Двосторонні відносини України із країнами пострадянського простору	-	2	4
	Всього за курсом	16	16	58

4. Зміст навчальної дисципліни

4.1. План лекцій

№	Тема заняття / план (зміст)
1.	<p align="center">Тема 1. Розпад СРСР та утворення СНД</p> <p>1. Історичні передумови сучасних геополітичних процесів на пострадянському просторі. 2. Соціально-економічне та політичне становище в СРСР у другій половині 1980-х років. 3. Процес суверенізації республік. Новоогарьовській процес. Розпад СРСР. Біловезька угода. Алма-атинська декларація 1991 р.</p>
2.	<p align="center">Тема 2. Регіональні організації на пострадянському просторі</p> <p>1. Створення, структура і діяльність СНД. Проблеми у відносинах України та СНД. 2. ОЧЕС. 3. Створення ЄАЕС (Євразійський економічний союз). 4. Роль України у ГУАМ. 5. Безпекові організації на пострадянському просторі. 6. Співдружність незваних держав як інтеграційний форум де-факто країн на пострадянському просторі.</p>
3.	<p align="center">Тема 3. Формування і трансформація зовнішньої політики Російської Федерації</p> <p>1. Внутрішні фактори і міжнародні умови формування зовнішньої політики Росії. 2. Трансформація зовнішньополітичних механізмів і процесу прийняття зовнішньополітичних рішень у РФ. 3. Формування нормативно-правової бази зовнішньої політики Росії. Доктрина А. Козирєва. Концепція багатопольярного світу та доктрина Є. Примакова. 4. Перегляд нормативно-правової бази Росії у сфері зовнішніх зносин у 2008-2010 рр. 5. Концепція зовнішньої політики Росії від 2016 року. Військова доктрина РФ (2018 рік)</p>
4.	<p align="center">Тема 4. Розширення НАТО у зовнішньополітичній стратегії РФ</p> <p>1. Офіційна позиція Росії щодо першого розширення НАТО на Схід 2. Російська позиція щодо другого розширення 3. Політика РФ щодо можливого членства Молдови, України та Грузії в НАТО</p>
5.	<p align="center">Тема 5. Особливості зовнішньої політики Молдови</p> <p>1. Процес формування зовнішньої політики Молдови. 2. Геополітичне становище Молдови 3. Особливості європейської політики Молдови. 4. Вплив міжетнічних конфліктів на території Молдови на регіональну систему міжнародних відносин.</p>
6.	<p align="center">Тема 6. Особливості зовнішньої політики країн Закавказзя</p> <p>1. Особливості державотворчого процесу у Грузії та його вплив на зовнішню політику держави. 2. Міжнародне посередництво у врегулюванні міжетнічних конфліктів на території Грузії. 3. Становлення зовнішньої політики Вірменії. 4. Роль Вірменії у Карабаському конфлікті. 5. Умови формування зовнішньої політики Азербайджану.</p>

7.	<p style="text-align: center;">Тема 7. Де-факто держави Південного Кавказу як фактор дестабілізації регіональної системи</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Загальна характеристика регіону. 2. Вірмено-азербайджанський конфлікт з приводу статусу Нагірного Карабаху. 3. Абхазький та Південноосетинський конфлікти.
8.	<p style="text-align: center;">Тема 8. Роль РФ у конфліктах на пострадянському просторі</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Роль РФ у становленні РА і РПО. 2. Роль РФ у становленні НКР. 3. Роль РФ у становленні ПМР. 4. Анексія Криму та гібридна війна на Сході України (2014-2022). 5. Повномасштабна агресія РФ проти України (2022-?).

4.2. План семінарських занять

№	Тема заняття / план
1.	<p style="text-align: center;">Семінар 1. Росія у міжнародних організаціях</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Діяльність РФ в ООН. 2. Позиція Росії щодо реформування ООН. 3. Участь Росії у роботі «G-7»: минуле і перспективи. 4. Роль Росії у розвитку структур ОБСЄ. 5. Росія та НАТО у розбудові європейської системи безпеки. 6. Запит Росії про вступ до Ради Європи і процес його розгляду. 7. Діяльність російської парламентської делегації у ПАРЄ. 8. Діяльність Росії з посилення ролі ОБСЄ у європейській архітектурі безпеки. 9. Співробітництво Росії зі світовими економічними організаціями.
2.	<p style="text-align: center;">Семінар 2. Співробітництво РФ з країнами Європи</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Економічне співробітництво РФ та ЄС. 2. Енергетичний діалог Росія-ЄС. 3. Місце Росії у спільній політиці оборони та безпеки ЄС. 4. Співробітництво РФ та ЄС у культурній і гуманітарній сферах. 5. Наслідки розширення ЄС на Схід для зовнішньої політики РФ. 6. Пріоритетність російсько-німецьких відносин. 7. Російсько-французькі відносини. 8. Російсько-британські відносини. 9. Основні проблеми міждержавних відносин РФ з державами ЦСЄ. 10. Вступ держав Балтії до НАТО та реакція Росії. 11. Проблема Калінінграду. Позиція Литви, Польщі та Німеччини щодо статусу Калінінградської області.
3.	<p style="text-align: center;">Семінар 3. Російсько-американські відносини</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Місце США у російських зовнішньополітичних концепціях. 2. Принципи і напрями російсько-американського співробітництва у 1990-тих – 2000-тих рр. 3. Американські концепції політики щодо Росії. 4. Проблеми глобальної та європейської безпеки у двосторонніх відносинах. Протиріччя щодо засобів врегулювання збройних конфліктів сучасності. 5. Проблема скорочення стратегічних озброєнь у двосторонніх відносинах. 6. Форми та напрями економічного співробітництва РФ та США. 7. Перспективи розвитку двосторонніх відносин та прогнозування їх впливу на міжнародні відносини.
4.	<p style="text-align: center;">Семінар 4. Зовнішня політика Росії на Близькому Сході і на Балканах</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Роль Росії у близькосхідному врегулюванні в рамках «мадридського процесу». 2. Проблема визнання незалежності Палестинської держави. 3. Сучасний стан двосторонніх відносин із Ліваном, Йорданією, Кувейтом. 4. Сирійська проблема у зовнішній політиці РФ. 5. Еволюція позиції РФ щодо проблем безпеки у Перській затоці. 6. Позиція Росії щодо Косово. 7. Розвиток відносин РФ з балканськими країнами.

5.	<p style="text-align: center;">Семінар 5. Особливості зовнішньої політики Білорусі після набуття незалежності</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Процес формування зовнішньополітичних інститутів Білорусі, визначення напрямків та завдань зовнішньої політики. 2. Етапи зовнішньої політики країни. 3. Підходи Білорусі до європейської безпеки. 4. Еволюція відносин з державами Західної Європи та США. 5. Білорусь та міжнародні організації. 6. Протиріччя Росії та Білорусі при формуванні союзної держави.
6.	<p style="text-align: center;">Семінар 6. Зовнішня політика Молдови</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Процес формування зовнішньої політики Молдови після набуття незалежності. 2. Участь Молдови у регіональних інститутах та ініціативах. 3. Особливості європейської політики Молдови. 4. Розвиток міждержавних відносин з Румунією, Росією та Україною. 5. Вплив міжетнічних конфліктів на території Молдови на регіональну систему міжнародних відносин.
7.	<p style="text-align: center;">Семінар 7. Основні фактори формування зовнішньої політики нових незалежних держав Центральної Азії</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Здобуття незалежності країнами Центральної Азії та становлення їх зовнішньої політики. 2. Проблема кордонів та етнічні протиріччя між державами Центральної Азії. 3. Регіональні інтеграційні угруповання у регіоні. 4. Ісламській фундаменталізм та його вплив на відносини у регіоні. 5. Політика Туреччини щодо держав регіону. Пріоритети Ірану у регіоні. 6. Політика КНР щодо країн регіону. 7. Статус Каспійського моря. Міжнародно-правовий та економічний аспекти проблеми.
8.	<p style="text-align: center;">Семінар 8. Двосторонні відносини України із країнами пострадянського простору</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Україна і Грузія. 2. Україна і Казахстан. 3. Україна і Таджикистану. 4. Україна і Вірменія. 5. Російсько-український конфлікт. 6. Україна-Білорусь.

4.2. Заочна форма навчання

Відсутня.

4.3. Завдання для самостійної роботи

Теми презентацій, що виносяться на обговорення:

1. Україна і Грузія.
2. Україна і Казахстан.
3. Україна і Таджикистану
4. Україна і Вірменія
5. Російсько-український конфлікт
6. Україна-Білорусь.

Вимоги до презентацій

Презентація – це чітко структурована робота, що виконується невеликими групами по 4-5 студентів у програмі Power Point. Загальний обсяг має бути не менше 20 слайдів. Тематика міститься у програмі курсу.

Для підготовки презентації необхідне більш глибоке вивчення літератури, включаючи додаткову. Необхідно логічно й аргументовано викласти актуальність обраної теми, точки зору дослідників щодо досліджуваної проблеми, зробити самостійні висновки та з урахуванням сучасних вимог оформити науково-довідковий апарат. Презентація має продемонструвати знання і розуміння обраної студентами теми, а також відповідати вимогам наукової аргументації. Загалом захист презентації має підтвердити вміння студента самостійно: визначати наукову проблему; узагальнювати та аналізувати навчальну й наукову літературу; використовувати набуті в процесі навчання теоретико-методологічні знання й практичні навички в аналізі реальних політичних проблем і працювати в колективі.

Під час захисту і обговорення презентацій обов'язковим є використання технічних засобів (проектор і ноутбук).

Обов'язкові елементи презентацій на відмінну оцінку:

- карти;
- графіки;
- діаграми;
- таблиці;
- структурні схеми;
- фото.

Після захисту презентацій всі студенти можуть задавати групі питання, які додатково оцінюються. Максимальна кількість балів за презентацію – 6 балів.

Тема аналітичної роботи:

«Шляхи вирішення конфліктів на пострадянському просторі».

Вимоги до написання аналітичної роботи

Самостійне виконання аналітичної роботи дозволяє студентам застосувати на практиці знання, яких вони набули в процесі вивчення курсу.

Аналітична робота повинна являти собою самостійне дослідження і включати: обґрунтування вибору теми та її актуальність; аналіз літератури з обраної теми; виклад суті питання; теоретичне узагальнення і науково обґрунтовані висновки; список використаної літератури. Стиль викладення матеріалу має бути науково-діловим.

Структура містить такі елементи: титульна сторінка, план, вступ (мають бути обґрунтовані актуальність та практичне значення обраної теми, визначені мета та завдання роботи); основна частина (розділи, пункти, підпункти); висновки (необхідно сформулювати: науково-теоретичні та практичні підсумки проведеного аналізу за проблематикою; вони мають логічно пов'язуватися із змістом викладеного матеріалу); список літератури (містить використані джерела та публікації), при необхідності – додатки.

Аналітичну роботу набирають на комп'ютері в текстовому редакторі «WORD» (шрифт 14, «Times New Roman», інтервал 1,5). Поля: верхнє – 20 мм, нижнє – 20 мм, ліве – 30 мм,

праве – 15 мм. Обсяг роботи до 10 сторінок. Максимальна кількість балів за аналітичну роботу – 5 балів.

Приклад тестових завдань

1. Розпад СРСР та утворення СНД проголошується в:
  - а) Біловезькій угоді;
  - б) Алма-атинській декларації;
  - в) Статуті СНД;
  - г) жодна з відповідей неправильна.

2. За Статутом СНД основними сферами спільної діяльності держав-членів є:
  - а) забезпечення прав і свобод людини;
  - б) координація зовнішньополітичної діяльності держав-членів;
  - в) протидія розширенню НАТО на Схід;
  - г) жодна з відповідей неправильна.

3. Статут ОДКБ було прийнято:
  - а) 15 травня 1992 року;
  - б) 20 квітня 1994 року;
  - в) 10 січня 2000 року;
  - г) 7 жовтня 2002 року.

4. Першим Міністром закордонних справ Російської Федерації став:
  - а) А.Козирев;
  - б) Є.Примаков;
  - в) І.Іванов;
  - г) С.Лавров.

5. Чому спочатку заявку Росії щодо вступу до Ради Європи не задовольняли?
  - а) Через конфлікт у Придністров'ї
  - б) Через конфлікт у Чечні
  - в) Через наявність ядерної зброї

6. Енергетичний проект з будівництва газопроводу «Північний потік» здійснюється Росією спільно з:
  - а) Францією;
  - б) Іспанією;
  - в) Німеччиною;
  - г) Польщею.

7. Які учасники переговорів по врегулюванню Придністровського конфлікту за форматом «5+2»?
  - а) Молдова, Придністров'я, ОБСЄ, Україна, Росія, ЄС та США
  - б) Молдова, Придністров'я, ОБСЄ, Україна, Румунія, США та ОДКБ
  - в) Молдова, Придністров'я, ОБСЄ, Росія, Румунія, ЄС та США

8. Коли і в якій країні відбулася «революція троянд»:
  - а) 2003 р. в Грузії;
  - б) 2004 р. в Грузії;
  - в) 2004 в. в Киргизії;
  - г) 2005 р. в Узбекистані.

9. Поясніть зміст Новоогарьовського процесу _____
_____
_____

4.4. Забезпечення освітнього процесу

Використання проектора та ноутбука. Використання загальноуніверситетської навчальної платформи Moodle 3.

5. Підсумковий контроль

5.1. Перелік питань до іспиту

1. Соціально-економічне та політичне становище в СРСР у другій половині 1980-х років. Проекти реформування федеративних відносин у СРСР.
2. Процес суверенізації республік. Розпад СРСР. Біловезька угода. Алма-атинська декларація 1991 р.
3. Принципи та завдання СНД. Перспективи СНД.
4. Структура загроз безпеці на пострадянському просторі.
5. Ядерна спадщина СРСР у державах СНД. Денуклеаризація України. Білорусі, Казахстану.
6. Військове співробітництво нових незалежних держав. Статус російських прикордонних військ у державах СНД.
7. Конфлікти на теренах СНД та способи їх врегулювання.
8. Створення, напрями діяльності та принципи функціонування ЄврАзЕС.
9. Основні проблеми економічного співробітництва держав СНД.
10. Інтеграційні ініціативи на пострадянському просторі, альтернативні СНД.
11. Енергетичний фактор у системі взаємодії країн пострадянського простору.
12. Форми та методи здійснення зовнішньої політики державами Центральної Азії
13. Проблема кордонів та етнічні протиріччя між державами Центральної Азії.
14. Регіональні інтеграційні угруповання у Центральній Азії.
15. Активізація великих держав та регіональних лідерів у Центральній Азії.
16. Статус Каспійського моря. Міжнародно-правовий та економічний аспекти проблеми.
17. Етапи зовнішньої політики Білорусі.
18. Еволюція позиції Білорусі щодо напрямків та глибини інтеграційних процесів у СНД.
19. Еволюція відносин Білорусії з державами Західної Європи та США.
20. Процес формування зовнішньої політики Молдови після набуття незалежності.
21. Особливості зовнішньополітичного курсу Молдови на інтеграцію в європейські інститути.
22. Розвиток міждержавних відносин Молдови з Румунією, Росією та Україною.
23. Місце міжнародних організацій у врегулюванні міжетнічних конфліктів на території Молдови.
24. Зовнішня політика Грузії.
25. Російсько-грузинська війна 2008 р., її наслідки.
26. Зовнішня політика Вірменії.
27. Роль Вірменії у Карабаському конфлікті.
28. Умови формування зовнішньої політики Азербайджану.
29. Участь Азербайджану у регіональних об'єднаннях.
30. Особливе партнерство Азербайджану з Туреччиною.
31. Геополітичне та гео економічне становище Російської Федерації.
32. Особливості процесу прийняття зовнішньополітичних рішень у 1991-1993 рр. Доктрина А. Козирева.
33. Концепція багатопольярного світу та зовнішня політика Є. Примакова.
34. Неоевразійство як ідеологічна основа сучасного зовнішньополітичного курсу РФ.
35. Концепція зовнішньої політики Росії від 2016 року. Військова доктрина РФ (2018 рік)
36. Проблема розширення ЄС на Схід у ЗП Росії.
37. Діяльність російської парламентської делегації у ПАРЄ.
38. Двосторонні відносини Росії із західноєвропейськими країнами: загальні принципи та проблеми.
39. Пріоритетність російсько-німецьких відносин.
40. Основні проблеми міждержавних відносин РФ з державами Балтії.
41. Проблема Калінінграду. Економічні, соціальні та демографічні особливості області.
42. Роль Росії у розвитку структур ОБСЄ.
43. Позиція РФ щодо розширення НАТО на Схід.
44. Роль Росії у врегулюванні на Балканах.
45. Позиція Росії щодо реформування ООН. Росія та «Велика сімка».
46. Місце США у російських зовнішньополітичних концепціях.
47. Перспективи розвитку двосторонніх відносин РФ-США та прогнозування їх впливу на міжнародні відносини.
48. Роль Росії у близькосхідному врегулюванні.
49. Двосторонні російсько-ізраїльські відносини.

50. Сирійське питання у зовнішній політиці РФ.
51. Російсько-японські відносини: основні напрями співробітництва.
52. Територіальні питання у міждержавних взаєминах РФ та Японії.
53. Російсько-китайські відносини на регіональному та глобальному рівнях.
54. Проблема Тайваню і позиція Росії.
55. Ядерна програма Північної Кореї у зовнішній політиці Росії.
56. Еволюція російсько-індійських відносин у 1990-х – 2000-х рр.
57. Особливості відносин Росії з В'єтнамом.
58. Відносини РФ з державами Латинської Америки
59. Вплив анексії Криму і конфлікту на Сході України на позицію РФ на міжнародній арені.
60. Російсько-українська війна 2014-2026 рр. та її вплив на міждержавні відносини пострадянського простору.

5.2. Приклад іспитового білета № 0

ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ

Рівень вищої освіти перший **БАКАЛАВР**

Спеціальність **291 «МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ, СУСПІЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ»**

Семестр **6**

Навчальна дисципліна **«Зовнішня політика країн пострадянського простору»**

ІСПИТОВИЙ БІЛЕТ № _____

1. Інтеграційні ініціативи на пострадянському просторі, альтернативні СНД.
2. Основні проблеми міждержавних відносин РФ з державами Балтії.

Затверджено на засіданні

Кафедри **міжнародних відносин та зовнішньої політики**

Протокол № _____ від _____ 20__ року

Завідувач кафедри _____

Екзаменатор _____

Шевчук О.В.

Тригуб О.П.

Розподіл балів на іспиті

№	Зміст питання	Максимальна кількість балів
1	Інтеграційні ініціативи на пострадянському просторі, альтернативні СНД.	20
2	Основні проблеми міждержавних відносин РФ з державами Балтії.	20
<i>Всього:</i>		40

6. Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання

Контроль та оцінювання навчальних досягнень студентів є важливою складовою навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі.

Процес контролю передбачає декілька етапів:

- 1) перевірку (виявлення рівня отриманих студентами знань, умінь і навичок);
- 2) оцінювання (вимірювання рівня знань, умінь і навичок і порівняння їх з певними стандартами, окресленими вимогами навчальної програми);
- 3) облік (фіксація результатів у вигляді оцінок, балів, рейтингу у журналі, заліковій книжці, залікових чи екзаменаційних відомостях).

Контролюючи навчально-пізнавальну діяльність студентів, викладач спрямовує свої зусилля на вирішення наступних завдань:

- виявлення якості засвоєння навчального матеріалу, ступеня відповідності отриманих умінь і навичок цілям і завданням навчальної дисципліни;
- виявлення труднощів у засвоєнні студентами навчальної інформації та типових помилок з метою їх корекції й усунення;
- визначення ефективності організаційних форм, методів і засобів навчання;
- діагностування рівня готовності студентів до сприйняття нового матеріалу.

Для ефективного контролю забезпечуються наступні вимоги до його організації:

- **індивідуальний підхід** до оцінки навчальних успіхів студентів, що передбачає виявлення рівня знань, умінь і навичок кожного студента, вибору методів контролю з урахуванням індивідуальних особливостей особистості (типу темпераменту, здібностей, потенційних можливостей тощо);

- **об'єктивність**, тобто максимальна точність визначення рівня навчальних досягнень студентів та їх справедливої оцінки (незалежно від особистісного ставлення викладача до студента) на основі єдиних вимог до всіх студентів згідно критеріїв, окреслених навчальними програмами у відповідності із загальнодержавними стандартами;

- **систематичність і системність** – здійснення постійного, цілеспрямованого контролю протягом усього періоду навчання у вищому навчальному закладі з використанням поточних результатів (у тому числі модульних контрольних робіт) і тематичних перевірок і підсумкового контролю;

- **гласність контролю** полягає в ознайомленні студентів з результатами перевірки рівня знань, їх аргументованій оцінці; обов'язковим визначенням тем і розділів програми, які підпорядковуються контролю, та термінів і засобів контролю;

- **всесторонність контролю** означає перевірку і оцінювання теоретичних знань, а також здатності студентів до їх застосовувати на практиці;

- **дотримання етичних норм** полягає у педагогічній тактовності при аргументації оцінки, доброзичливості та делікатності при висловлюванні критичних зауважень, відчутті міри у заохоченні чи покаранні студентів;

- **професійна спрямованість** контролю зумовлюється цільовою підготовкою спеціалістів у ВНЗ і має сприяти підвищенню мотивації до навчально-пізнавальної діяльності студентів – майбутніх фахівців.

У перевірці знань з предмету «Зовнішня політика країн пострадянського простору» передбачаються такі **види контролю**:

- поточний** (відповіді на семінарах),
- доповідь** (підготовка та виголошення доповіді на семінарі),
- презентація** (підготовка та захист),
- підсумковий** (іспит).

Семестровий контроль проводиться у формі іспиту у шостому семестрі. **Семестровий іспит** – форма підсумкового контролю з окремої навчальної дисципліни за семестр чи курс, що спрямована на перевірку засвоєння теоретичного та практичного матеріалу.

Студента допускають до семестрового контролю за умови виконання ним більшості робіт, передбачених навчальним планом з цієї дисципліни та наявності у підсумку не менше 20 балів.

Графік контрольних заходів і рейтингова шкала оцінювання

№	Вид діяльності (завдання)	Критерії оцінювання	Максимальна кількість балів
1	Семінарські заняття	8 семінарських занять. Максимальна кількість балів на семінарі – 3	24
3	Підготовка та захист презентації	Оцінювання презентації: 5 балів – підготовка, 5 балів – захист.	10
4	Аналітична доповідь	Обсяг роботи до 10 сторінок. Робота повинна бути самостійною і містити практичні рекомендації.	6
5	Тести	10 питань по 2 бали	20
6.	Іспит	В кожному заліковому білеті по 2 питання. Кожне питання оцінюється по 20 балів.	40
	Всього		100

1. Відповідь на семінарі оцінюється за 3-бальною шкалою.
2. Студент може бути допущений до іспиту, якщо він має не менше 20 балів за семестр.

Оцінювання результатів навчальної діяльності студентів здійснюється з урахуванням індивідуальних особливостей студентів і передбачає диференційований підхід у його організації.

При цьому враховується:

- розуміння студентами взаємозв'язків між історичними подіями, уміння порівнювати, пояснювати, аналізувати та критично оцінювати факти з минулого та теперішнього зовнішньої політики країн пострадянського простору;
- самостійність мислення;
- використання різних джерел знань, з розумінням їх особистостей, умінням їх характеризувати й оцінювати;
- правильність і достатність добору фактів для розв'язування поставлених викладачем завдань;
- чіткість і завершеність викладу;
- мовна грамотність.

Критерії оцінки усної відповіді студента на семінарі:

Оцінка 3 бали ставиться у випадку:

- студент вільно володіє, визначеними програмою, знаннями й уміннями;
- правильно і в достатній кількості добирає необхідні для відповіді факти;
- висловлює власне ставлення до навчального матеріалу;
- відповідь чітка та завершена;
- мова добра.

Оцінка 2 бали ставиться у відповідності з попередніми вимогами, але:

- студент має незначні ускладнення при використанні визначених програмою знань і умінь;
- при доборі фактів припускається незначних помилок;
- власне ставлення студентом висловлюється, але в аргументації зустрічаються окремі неточності;
- мова добра.

Оцінка 1 бал ставиться у такому випадку:

- студент користується лише окремими знаннями й уміннями;
- порушує логіку викладу;
- відповідь недостатньо самостійна;
- аргументація слабка;
- є суттєві помилки в знанні фактичного матеріалу та висновках;
- мова спрощена.

Оцінка 0-0,5 бали ставиться у разі незнання більшої частини матеріалу, відсутності будь-якої логіки викладу, а саме:

- студент не володіє необхідними для здійснення завдання уміннями;
- головного фактичного матеріалу не знає.

Вимоги до написання доповіді

Самостійне виконання доповіді дозволяє студентам застосувати на практиці знання, яких вони набули в процесі вивчення курсу «Зовнішня політика країн пострадянського простору».

Доповідь повинна являти собою самостійне дослідження і включати: обґрунтування вибору теми та її актуальність; короткий аналіз літератури з обраної теми; виклад суті питання; теоретичне узагальнення і науково обґрунтовані висновки; список використаної літератури. Стиль викладення матеріалу має бути науково-діловим.

Структура містить такі елементи: титульна сторінка, план, вступ (мають бути обґрунтовані актуальність та практичне значення обраної теми, визначені мета та завдання роботи); основна частина (розділи, пункти, підпункти) розкривається тема шляхом висвітлення основних питань); висновки (необхідно сформулювати: науково-теоретичні та практичні підсумки проведеного аналізу за проблематикою; вони мають логічно пов'язуватися із змістом викладеного матеріалу); список літератури (містить використані джерела та публікації), при необхідності – додатки.

Доповідь набирають на комп'ютері в текстовому редакторі «WORD» (шрифт 14, «Times New Roman», інтервал 1,5). Поля: верхнє – 20 мм, нижнє – 20 мм, лівє – 30 мм, правє – 15 мм. Обсяг роботи до 10 сторінок. Максимальна кількість балів за аналітичну роботу – 15 балів.

Критерії оцінювання презентації

Оцінювання презентації: 5 балів – підготовка, 5 балів – захист.

Обов'язкові елементи презентацій на відмінну оцінку:

- карти +1 бал;
- графіки, діаграми +1 бал;
- таблиці +1 бал;
- структурні схеми +1 бал;
- фото +1 бал.

Всього: 5 балів за підготовку презентації

Критерії оцінювання аналітичної роботи

Оцінка	Характеристика роботи
6	Самостійне дослідження, що включає: актуальність, виклад суті питання; теоретичне узагальнення і науково обґрунтовані висновки; список використаної літератури. Стиль викладення матеріалу має бути науково-діловим.
5	Самостійне дослідження, але відповідь може бути не досить точною
3-4	Дослідження містить значні помилки стилістичного характеру, не всі

	аспекти питання є розкриті
2	Дослідження містить значні помилки змістовного характеру
0-1	Дослідження містить запозичення, або не відповідає питанню

Критерії оцінювання знань на іспиті

1. Оцінка «90-100» (відмінно) ставиться в тому разі, коли:

а) відповідь правильна, повна, послідовна, логічна; студент впевнено володіє фактичним матеріалом з усього курсу, вміє застосовувати його щодо конкретно поставлених завдань, чітко орієнтується у просторі та часі, аналізує причинно-наслідкові зв'язки, визначає закономірності визначення та реалізації зовнішньополітичного курсу держав;

б) студент має навички користування документами, картами, схемами, довідниками; статистичний матеріал може втілити в схемах, діаграмах, графіках, вміє скласти порівняльні таблиці;

в) відповідь дає грамотною українською літературною мовою, без русизмів, допускаючи при цьому 1-2 незначні помилки з фактичного матеріалу та 2-3 помилки мовностилістичного характеру.

2. Оцінка «75-89» (добре) ставиться в тому разі, коли:

а) відповідь правильна, послідовна, логічна, але студент допускає у викладі окремі незначні пропуски фактичного матеріалу, вміє застосовувати його щодо конкретно поставлених завдань, орієнтується у просторі і часі, допускаючи при цьому 1-2 помилки, аналізує причинно-наслідкові зв'язки, визначає основні закономірності зовнішньополітичного курсу держав, у деяких випадках нечітко формулюючи їх;

б) студент має навички користування документами, картами та іншими наочними посібниками, складає графіки, схеми, діаграми, таблиці, допускаючи при цьому незначні помилки;

в) відповідь дає в цілому грамотною українською літературною мовою, але допускає русизми, стилістичні, орфографічні та пунктуаційні помилки (не більше 5-6).

3. Оцінка «60-74» (задовільно) ставиться в тому разі, коли:

а) студент володіє більшою частиною фактичного матеріалу, але викладає його не досить послідовно і логічно, допускає істотні пропуски у відповіді, не досить впевнено орієнтується у просторі і часі, не завжди вміє інтегровано застосовувати набуті знання для аналізу зовнішньополітичного курсу держав, нечітко, а інколи й невірно формулює основні теоретичні положення та причинно-наслідкові зв'язки;

б) слабо орієнтується у хронології, допускає помилки при складанні таблиць, графіків, схем, діаграм;

в) при викладі українською мовою допускає помилки, русизми, що свідчить про недостатню його мовну культуру.

4. Оцінка «0-59» (незадовільно) ставиться у тому разі, коли:

а) студент виявляє незнання більшої частини фактичного матеріалу, не орієнтується у просторі і часі, не вміє визначити причинно-наслідкові зв'язки, сформулювати основні вектори зовнішньополітичного курсу держав;

б) не орієнтується у хронології, не може побудувати графік, схему, діаграму;

в) відповідь безграмотна з точки зору української мови;

г) студент відмовляється відповідати на поставлені питання.

Відповідність підсумкових семестрових рейтингових оцінок у балах оцінкам за національною шкалою та шкалою ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	Відмінно	A	Відмінно (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)
82-89	Добре	B	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)
75-81	Добре	C	Добре (в загальному вірне виконання з певною кількістю суттєвих помилок)
67-74	Задовільно	D	Задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)
60-66	Задовільно	E	Достатньо (виконання задовольняє мінімальним критеріям)
35-59	Незадовільно	FX	Незадовільно (з можливістю повторного складання)
1-34		F	Незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)

7. Список рекомендованої літератури:

Основна:

1. *Дорошко М.С., Шпакова Н.В.* Геополітичне середовище та геополітична орієнтація країн СНД. Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 204 с.
2. *Дорошко М.* Країнознавство. Країни СНД і Балтії: навчальний посібник. Чернівці: Книги-XXI, 2008.
3. Засади зовнішньої політики пострадянських країн: цивілізаційні, геополітичні та соціально-економічні аспекти: збірник наукових праць / за заг. ред. *А.Г. Бульвінського* / ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України». К.: Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2021. 288 с.
4. *Кондратенко О.* Геостратегічний вимір зовнішньої політики Російської Федерації. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2017. 605 с.
5. Конспект лекцій з дисципліни «Зовнішня політика країн СНД» / Укл. *Чістякова І.М., Білоусов О.С., Кудлай І.В., Бабіна В.О., Моїсеєва Т.М., Латишева В.В.* Одеса: ДУ «Одеська політехніка», 2021. 219 с.
6. *Рибак І.В.* Країни СНД та Балтії у постсоюзний період: навч. посіб. Кам'янець-Подільський: Сисин О.В.: Абетка, 2010. 168 с.
7. *Половинська В.В.* Зовнішня політика країн СНД: навч. посіб.; Київ. міжнар. ун-т. Київ: КиМУ, 2019. 442 с.
8. Російсько-українська війна як конфлікт ідентичностей, цінностей та ідеологій: аналітична доповідь / *Войналович В.А., Єленський В.Є., Гай-Нижник П.П., Ніколаєць Ю.О.* та ін. Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім.І.Ф.Кураса НАН України, 2025. 88 с.
9. Сучасна російсько-українська війна: історіографічні, суспільно-політичні, соціально-економічні та культурно-духовні виміри: колективна монографія. Riga, Latvia: "Baltija Publishing", 2024. 332 с.
10. *Хвіст В.О.* Зовнішня політика країн пострадянського простору: конспект лекцій. Київ: НУБіП; ПП «Дірект Лайн», 2022. 201 с. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u362/konspekt_lekciy_zpkpp_hvist_v.o._2022.pdf
11. *Хилько М.* Політика Російської Федерації щодо України: Тренди і сценарії // Призма. 2021. URL: <http://prismua.org/team/maksym-khylko/>
12. *Sergunin A.* Explaining Russian Foreign Policy Behavior. Theory and Practice. Stuttgart: ibidem-Verlag, 2016.
13. Shifting priorities in Russia's foreign and security policy / Ed. by *R. Kanet* and *R. Piet*. Farnham Burlington: Ashgate Publishing, 2014.

Додаткова:

14. *Алексейченко О.* «Заморожені» конфлікти на пострадянському просторі як знаряддя російського впливу в регіоні. *Вісник: Міжнародні відносини*. 2024. № 58 (1). С. 41-45. <https://doi.org/10.17721/1728-2292.2024/1-58/41-45>
15. *Гай-Нижник П.П.* (ред.). Агресія Росії проти України: історичні передумови та сучасні виклики: [колект. монографія] / Гай-Нижник П.П. та ін. Київ: Леся, 2016. 584 с.
16. *Гай-Нижник П., Чупрій Л.* Російський вузол: розв'язати чи розрубати (війна і перспективи розпаду РФ). Київ: Саміт-книга, 2025. 176 с., іл.
17. *Дорошко М.С.* Геополітичні інтереси та зовнішня політика держав пострадянського простору: навч. посіб. для студ. напряму «Міжнародні відносини». Київ: Ніка-Центр, 2011. 226 с.
18. *Дорошко М., Пліс А.* Геополітичні трансформації на Південному Кавказі в умовах російсько-української війни. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини*. 2023. № 2 (58). С. 34-41. <https://intern.bulletin.knu.ua/article/view/1626/2264>
19. Країнознавство: навч. посібник / *Я.Б. Турчин; Л.О. Дорош, О.Н. Горбач*. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2012. 276 с.

20. Мельничук І. Держави пострадянського простору в сучасних геостратегічних документах Російської Федерації. *Наукові записки ІПіЕНД імені І.Ф. Кураса НАНУ*. 2018. Вип. 3 (71). С. 315-325.
21. Орлова Т.В. Пострадянські країни: основні тенденції розвитку. Київ: Знання, 2010. 64 с.
22. Особливості формування сучасної зовнішньої політики Російської Федерації: аналіт. доп. / М.Ф. Єжесєв, В.В. Орлик, Н.І. Мхитарян; за ред. А.З. Гончарука. Київ: НІСД, 2013. 72 с.
23. Перепелиця Г. Генезис конфліктів на посткомуністичному просторі Європи. Київ, 2003.
24. Світова гібридна війна: український фронт: монографія / за заг. ред. В.П. Горбуліна. Київ: НІСД, 2017. 496 с.
25. Україна та Росія у системі міжнародних відносин: Стратегічна перспектива: колективна монографія. Київ, 2001.
26. Україна – Росія, 1990-2000 рр.: Документи та матеріали. / ред. Чалий О.О. та ін. Київ: Юрінком Інтер, 2001. 776 с.
27. Україна та Росія у системі міжнародних відносин: стратегічна перспектива. Київ: Рада нац. безпеки і оборони, Нац. ін-т проблем міжнар. безпеки, 2001. 624 с.
28. Шевчук О.В. Китай між США та Росією: геостратегічні відносини: Монографія. Миколаїв: ТОВ «Фірма Іліон», 2008. 448 с.
29. Яромолєнко В. Стратегічні зовнішньополітичні цілі РФ щодо США, ЄС, Китаю та держав-партнерів України (Польща, країни Балтії). Аналітична записка. 2024. URL: <https://analytics.intsecurity.org/russia-foreign-policy-goals/>